

шлунок, кишківник) [3, с. 259].

Правозастосовна практика та правоохоронна діяльність у стародавніх державах загалом створили передумови для виникнення криміналістичних знань. Тому передумовами виникнення криміналістичних знань були:

- передбачений звичаєвим правом, а згодом – нормами закону, обов'язок встановлення дійсних обставин правопорушень: пошук викраденого майна, встановлення особи правопорушника; та об'єктивні обставини (складності встановлення подій минулого), з якими особи з відповідними обов'язками зіштовхувалися при встановленні істини;

- розвиток правових актів, що обумовлювали ймовірність залучення різних осіб для встановлення істини у справах, що розслідувалися, проведення спеціальних процедур розшуку (наприклад, обшук у Стародавньому Римі, огляд і впізнання у Стародавньому Єгипті, тощо);

- практична необхідність при вирішенні конфліктів і спорів з приводу протиправних діянь залучати обізнаних осіб, які могли: 1) виявити сліди та за ними відшукати правопорушника; 2) за виявленими слідами охарактеризувати предмети, особу або тварин, що їх залишили; 3) розшукати за описом свідків правопорушника або спірне майно; 4) встановити за залишеними частинами предмету характеристики цього предмету та ідентифікувати сам предмет; 5) визначити вид тілесних ушкоджень, причину смерті.

Список використаних джерел:

1. Белкин Р. С. История отечественной криминалистики / Р. С. Белкин. – М. : Изд-во НОРМА, 1999. – 496 с.
2. Ищенко А. В. Летопись криминалистики: даты, факты, имена / А. В. Ищенко. – К., 2016. – 384 с.
3. Авдиев В. И. История Древнего Востока : [изд. 3-е перераб.] / В. И. Авдиев. – М. : «Высшая школа», 1970. – 608 с.

Курсант 1-го курсу ННІ №2 НАВС

Ярошенко Юлія Вікторівна

ІНСТИТУЦІЙНЕ РОЗУМІННЯ ПОНЯТТЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Особливості громадянського суспільства як відносно відокремленого від суспільства явища, що має власний зміст і структуру, відмічаються філософами і юристами, починаючи із середини XVIII ст. [4, с. 7]. Вагомий внесок у формування розуміння громадянського суспільства зробив Г.В.Ф. Гегель. У своїй праці «Філософія права» він пояснює відмінність між державою та громадянським суспільством шляхом аналізу діалектичного зв'язку між ними. У свою чергу, французький дослідник американського і суспільства та політичної системи Алексіс де Токвіль у своїй роботі «Демократія в Америці» чітко розділяє поняття держави, або скоріше уряду (government), і громадського життя (civil life) [1, с. 6]. Таким чином, виокремлюється концепція, згідно з якою громадянське суспільство, через його принципову відмінність, не можна ототожнювати з державою.

Слід зазначити, що фактично держава як особлива форма організації суспільства є «старшою» за громадянське суспільство, оскільки протягом значного періоду існування відповідних форм людської спільноти останнього не існувало та й зрештою не могло бути, оскільки для виокремлення такої специфічної сфери соціальної життєдіяльності, як громадянське суспільство, потрібні певні економічні та соціально-культурні передумови [3, с. 4].

Взагалі, виникнення явища громадянського суспільства пояснюється тим, що поступальний історичний розвиток суспільних форм життєдіяльності призводить до їх диференціації, відносного виокремлення та інституціоналізації, і на цій основі – до «роздержавлення державності», коли держава поступово передає, а інститути громадянського суспільства відповідно перебирають на себе повноваження щодо контролю над певними галузями соціальної життєдіяльності [4, с. 5].

Так, ідеологічним обґрунтуванням цього історичного процесу стають: концепція індивідуалізму, принцип непорушності приватної власності, ліберальне розуміння свободи та ідея місцевого самоврядування [5, с. 146].

В основу розуміння громадянського суспільства нерідко кладуть поняття відкритого суспільства та динамічної моралі. Згідно з Бергсоном, «відкрите суспільство» – це суспільство, в культурі якого виникає і отримує свій природний розвиток динамічна мораль. У ній втілюються цінності людської свободи, любові, творчості і первинна інтуїція життєвого пориву. Динамічна мораль, на відміну від статичної, не є системою звичок, стійких стереотипів соціальної інстинктоподібної поведінки, доведених до механістичного автоматизму навичок спілкування, жорстко заданих, незмінних у часі та авторитарно підтримуваних [1, с. 6]. Слід зауважити, що у наш час існують численні наукові підходи до розуміння громадянського суспільства. Серед них варто виокремити концепції Ю. Габермаса та М. Фуко. Так, Габермас уявляє собі громадянське суспільство як загальний консенсус, що досягається в межах раціонального дискурсу, в ході якого кожен його учасник, відстоюючи власний інтерес, прагне тим не менш поєднати його із загальним нормативним стандартом. Однак, Фуко вважає, що в громадянському суспільстві немає і бути не може універсальної згоди, що сама ідея загального консенсусу не відповідала б принципам демократії. Крім того, Дж. Кін пов'язує розширення сфери діяльності громадянського суспільства з безпосередньою реалізацією принципів рівності і свободи, а у трактуванні Дж. Коена та А. Арато громадянське суспільство може виступати як нормативна база розвитку демократії [1, с. 7 – 8]. Близькою до сучасного розуміння громадянського суспільства виступає концепція англійського філософа і соціального антрополога Е. Геллнера. Він ототожнює принцип громадянського суспільства з ідеєю інституційного та ідеологічного плюралізму, який перешкоджає встановленню монополії на владу, слугує протипологом тим панівним центральним інституціям, які гіпотетично можуть при відсутності подібної протиположності отримати таку монополію. У своєму інституційному втіленні громадянське суспільство за Геллнером, – це система різних недержавних інститутів, третій – між державою і ринком – сектор, який є досить потужним для того, щоб виступати протипологом державі, запобігати домінуванню останньої над суспільством, не заперечуючи при цьому ролі держави в підтримці миру і виконання нею функцій арбітра основних протидіючих сил і інтересів у суспільстві [1, с. 7].

В юридичній науці важливе значення має інституційний підхід для усвідомлення сутності явища громадянського суспільства. Відповідно до нього, громадянське суспільство тлумачиться як сукупність добровільно сформованих громадських інституцій, котрі діють на самоврядних засадах у межах конституції та законів, за посередництва яких індивіди реалізують свої основні невід'ємні права і свободи [3, с. 10]. Інакше кажучи, громадянське суспільство представляє сукупність недержавних об'єднань, що є інститутами громадянського суспільства.

До характерних рис громадянського суспільства належать:

1. Його обумовленість безумовними життєвими потребами та інтересами людей. Життя, свобода, безпека особистості, приватна власність є елементарними потребами існування людини і громадянина, які роблять можливим її цивілізоване спілкування з іншими людьми, визначають соціальні форми життєдіяльності, а тому й становлять основні цінності громадянського суспільства [5, с. 150].

2. Визнання людини найвищою соціальною цінністю. Рівність та невід'ємність прав і свобод людини. Безумовно, важливим для громадянського суспільства є визнання, забезпечення і захист природних та набутих прав людини.

3. Автономність громадянського суспільства стосовно держави. Слід зазначити, що сучасна думка полягає в тому, що правова держава не протистоїть громадянському суспільству, а створює для його нормального функціонування та розвитку найбільш сприятливі умови [1, с. 9].

4. Забезпечення самостійної, ініціативної реалізації потреб та інтересів, утілених в правах і свободах людини.

5. Функціонування на основі принципів самоорганізації та самоврядування. Мається на увазі, що індивіди безпосередньо або через утворені ними органи вирішують питання своєї життєдіяльності, вільно формують певні інститути для спільного задоволення своїх потреб та

інтересів, створюють для себе правила поведінки у формі соціальних, зокрема правових норм, якими керуються у своїй діяльності, самостійно приймають загальні рішення і самі їх виконують [5, с. 153].

6. Інституційний характер. Інститути утворюються не державою, а самими індивідами для спільної реалізації своїх інтересів, їх функціонування є показником громадянської зрілості індивідів і суспільства, усвідомлення ними можливостей реалізації власних потреб та інтересів. Серед них: асоціації, об'єднання за інтересами, недержавні засоби масової інформації тощо [5, с. 152].

7. Функціонування в межах правового поля. Так, незаперечним є принцип, згідно з яким самоврядні інститути громадянського суспільства повинні діяти в межах правового поля, їх відносини з органами державної влади регулюються конституцією та іншими законами.

8. Зв'язок з правовою державою. Громадянське суспільство є найбільш адекватним середовищем формування й ефективного здійснення правових норм, а тому й виступає належним підґрунтям становлення та функціонування демократичної правової державності [3, с. 11].

Список використаних джерел:

1. Гетьман Є.А., Мерник А.М. Сучасні теоретико-правові концепції громадянського суспільства // Юрист України. – 2011. – № 3 (16). – С. 5 – 9.
2. Громадянське суспільство в сучасній Україні: специфіка становлення, тенденції розвитку / За ред. Рудича Ф.М. – К.: Парламентське вид-во, 2006. – 412 с.
3. Петришин О. Громадянське суспільство і держава: питання взаємовідносин // Вісник Академії правових наук України. – 2006. – № 4 (47). – С. 3 – 12.
4. Петришин О. В. Громадянське суспільство: особливості формування концепції та становлення // Проблеми законності. – 2001. – Вип. 50. – С. 6 – 13.
5. Петришин О. Громадянське суспільство – підґрунтя формування правової держави в Україні // Вісник Академії правових наук України. – 2003. – № 2 – 3 (33 – 34). – С. 142 – 161.